

Strategi for bytræer

Varde
Kommune

Strategi for bytræer

Naturcenteret, Teknik og Miljø
Bytoften 2, 6800 Varde

1. udgave
Juni 2024

Vedtaget af Udvalget for Plan og Teknik d. 12. juni 2024

For- og bagside:
Stort gammelt bøgetræ ved Oksbøl Medborgerhus.

Indhold

Indledning	4
Formål og afgrænsning	4
Forhold til andre politikker og planer	5
Hvad er et bytræ?	6
Træernes værdier i bymiljøet	9
Klima og miljø	10
Menneske og rekreation	10
Samfund og økonomi	11
Biodiversitet og samhørighed	11
Udfordringer for byens træer	12
Principper	14
Vi vil have flere store og gamle træer	16
Vi vil plante flere træer	18
Vi vil sikre biodiversiteten	20
Det videre arbejde	22
3 gode eksempler	24

Bilag:

Administrationsgrundlag for fældning og beskæring af træer
i Varde Kommune

Indledning

Hverdagsnaturen findes/opleves, for mange borgere, i kommunens store og mindre byer. Her er det især træerne, der er med til at definere de grønne byrum, hvor trækronerne ses over hustagene og langs vejene.

Som led i Byrådets vision Vi i Naturen er denne strategi med til at sætte det politiske standpunkt for bynaturen, og danne grundlag for bevaring og udvikling af byernes træer.

Formål og afgrænsning

Strategien belyser værdien af en grøn by med fakta om træernes gavnlige værdier. Derudover fastsætter træstrategien principper for, hvordan Varde Kommune arbejder med naturbaserede løsninger med bytræerne. Strategien skal, med oplysning om træernes værdi og konkrete mål og indsatser, være et arbejdsredskab til en fælles praksis for arbejdet med træer på tværs af afdelinger i kommunen.

Strategiens principper er gældende for træer inden for byzonen og vil være retningsgivende for forvaltningen af kommunens øvrige træer langs veje og i kommunens grønne områder.

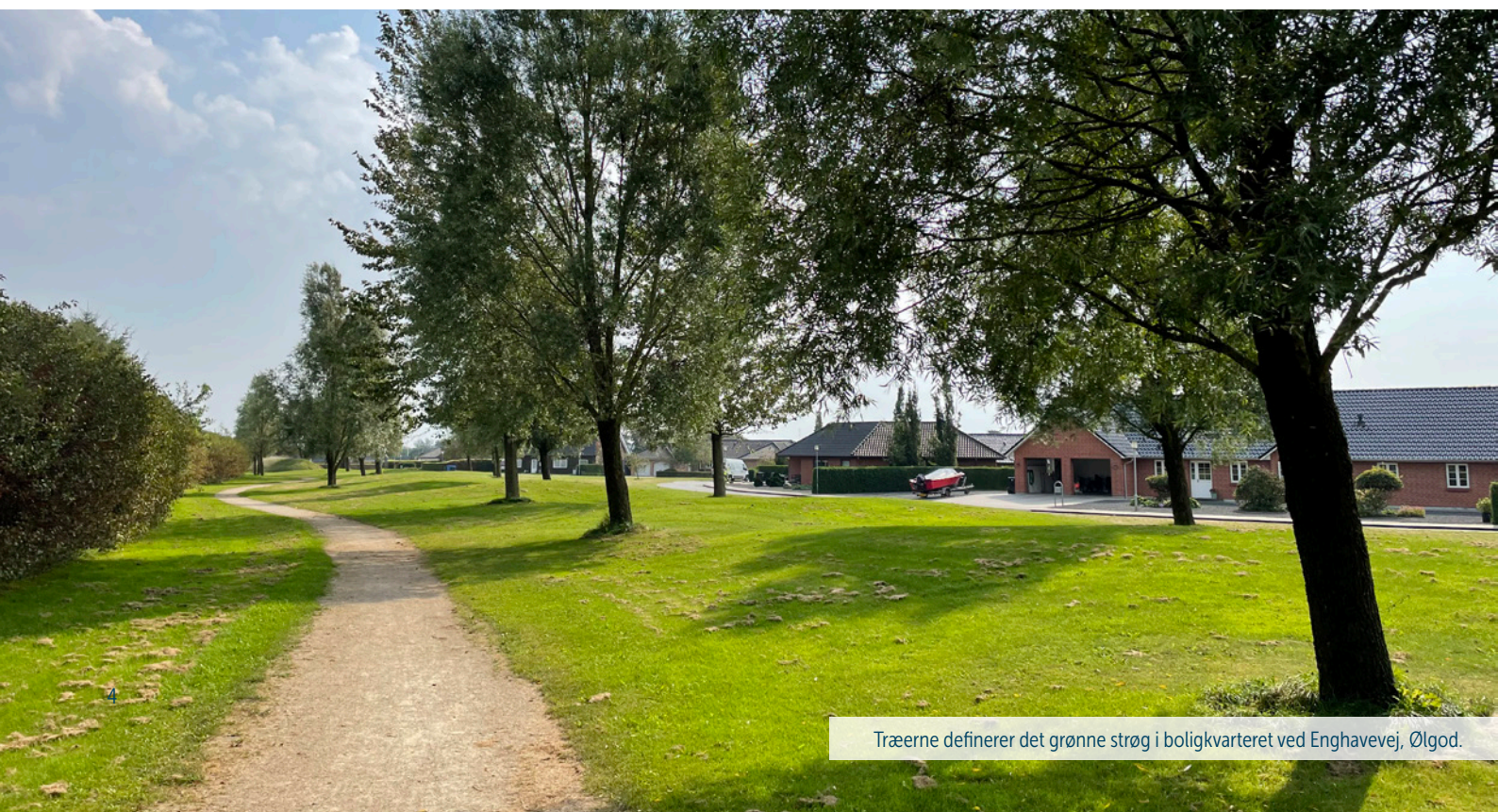
VISIONEN FOR TRÆER

I Varde Kommune vil vi have træer, der bidrager med nytte- og herlighedsværdier for borgeren, naturen og klimaet.

Bytræer skal sikres bedre vilkår, så de kan være en del af hverdagsnaturen for både nuværende og fremtidige generationer.

PRINCIPPER

- Vi vil have flere store og gamle træer
- Vi vil plante flere træer
- Vi vil sikre biodiversiteten

Oksbøl Bypark er flere steder omlagt til Vild med Vilje. Her får træerne lov til at vokse naturligt.

Træer i LAR-bede på parkeringsplads i Odense.

Forhold til andre politikker og planer

Træstrategien skal sætte en fælles retning for træerne, når kommunens øvrige politikker og indsatsplaner skal udmøntes.

I **Naturpolitik 2023** arbejdes der bl.a. for bedre natur, mere natur, mere sammenhængende natur, samt oplevelse og benyttelse af naturen. Træer har en stor rolle i disse sammenhænge, bl.a. gennem Vild med Vilje-projekter.

I Varde Kommunes **Klimahandlingsplan** og tilhørende Virkemiddelkatalog oplistes en række indsatser, der bl.a. skal være med til at sænke CO₂-udledningen i kommunen. Her er især skovrejsning en vigtig indsats, men træer i byen bidrager ligeledes til regnskabet. Træer kan desuden indgå i klimatilpasningen i byerne og give merværdi til f.eks. projekter med LAR (lokal afledning af regnvand).

I **Bosætningspolitikken** er nogle af målene at skabe bedre trivsel og sundhed for borgerne, skabe levende byer og styrke formidlingen af naturen. Træerne er med til at danne rammen om det gode liv i byerne.

I **Kommuneplan 2021** er et af Byrådets mål at højne den arkitektoniske kvalitet i byplanlægningen, herunder at sikre begrønning af gader og pladser. Der skal samtidig sikres en god tilgængelighed til kommunens grønne og rekreative områder og etableres nye bynære, grønne områder, som kan fremme den mentale sundhed og et aktivt friluftsliv.

Hvad er et bytræ?

Et bytræ defineres i denne strategi som alle træer inden for byzonen. Der er dog stor forskel på typen af træer, og hvilke forhold der gør sig gældende.

Der kan være tale om træer, som enten ved indplantning eller selvsåning står i blandede bevoksninger. Disse træer bidrager til den samlede grønne beplantning sammen med buske og urter, og ofte har det enkelte træ mindre værdi for det samlede udtryk. Det vil ofte være pionerarter, som spreder sig og vokser hurtigt. Driften handler her primært om at opretholde den samlede bevoksning som læ- eller støjvæg, visuel afskærmning, rumlige elementer o.lign.

Det, de fleste betegner som et "rigtigt" træ, er de fuldkronede og fritstående træer. Disse er bevidst plantet som især æstetisk byinventar, eller som rumdannende i systemplantninger, træærker og på centrale pladser. Her er færdsel og publikumstryk under træet større, hvilket stiller krav til beskæring og sikkerhed.

Formede træer er træer, som ved klassiske beskæringsteknikker holdes i en tilvalgt og stram form. Det kan være knudebeskærede træer med en stor kunstnerisk form, kronereducerede træer, hvor der ikke er plads til træernes naturlige kronefylde, og endelig kan der være tale om træer, som uden beskæring ellers ville være et risikotræ. De formede træer har et stort driftsbehov.

Privat eller offentligt?

Alle træer inden for byzonen bidrager til hverdagsnaturen og byens grønne identitet. Dermed er træer i private haver og på andre private matrikler også en stor del af dette.

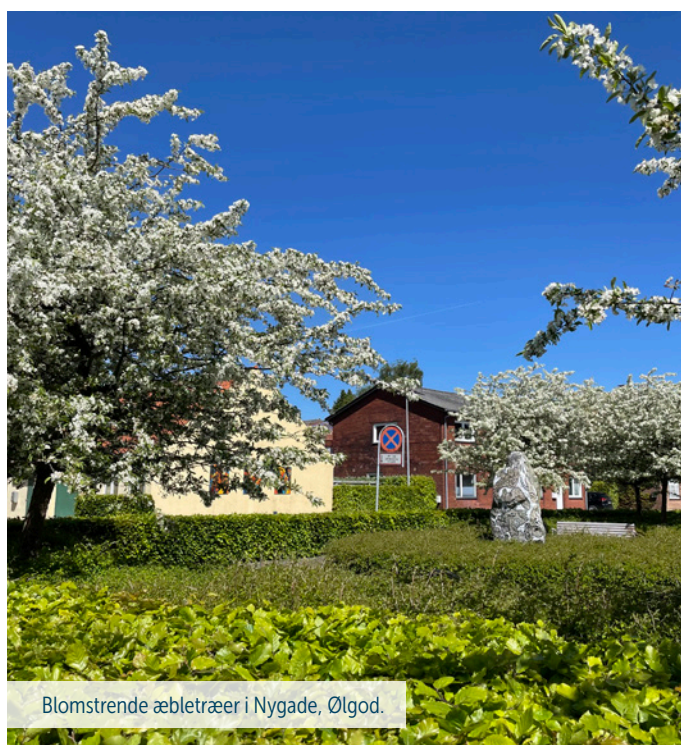
Træstrategien omhandler primært de træer, som kommunen forvalter - det kan være træer på kommunalt ejede matrikler eller træer, som forvaltes gennem en lokalplan. Der arbejdes dog også mod at inddrage befolkningen og udbrede principperne og viden om træer til gavn for samfundets fælles goder.

Natur eller kultur?

Naturen i og omkring byerne er gennem tiderne blevet formet, planlagt og omlagt til menneskets behov. Når begrebet 'hverdagsnatur' bruges, er det derfor med bevidstheden om, at det er menneskeskabt natur, som borgerne får glæde af i byerne. De blandede bevoksninger vil ofte have en større naturværdi, mens de formede enkeltstående træer omvendt har en større æstetisk værdi. Den klassiske forståelse af bynatur er under udvikling, og der opleves en større forståelse og ønske for vild natur også i byrummet.

Birketræ i blandet bevoksning.

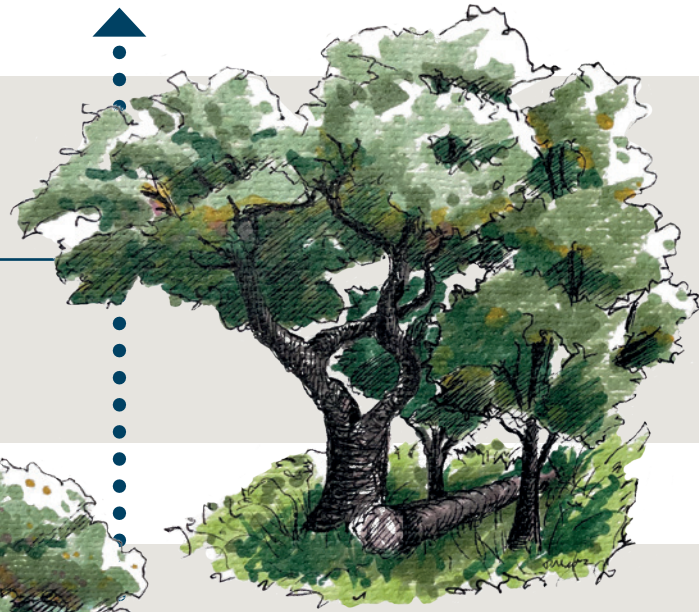
Blomstrende æbletræer i Nygade, Ølgod.

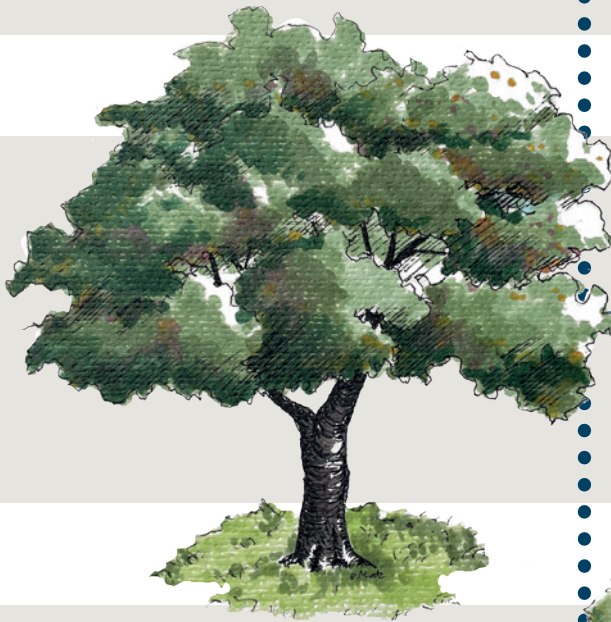
Træruin bruges som legeredskab ved Skansen, Varde.

Høj alder
Meget plads
Natur

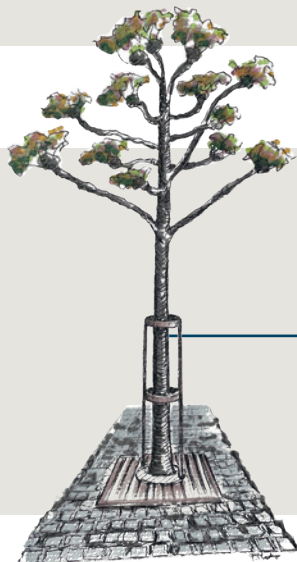
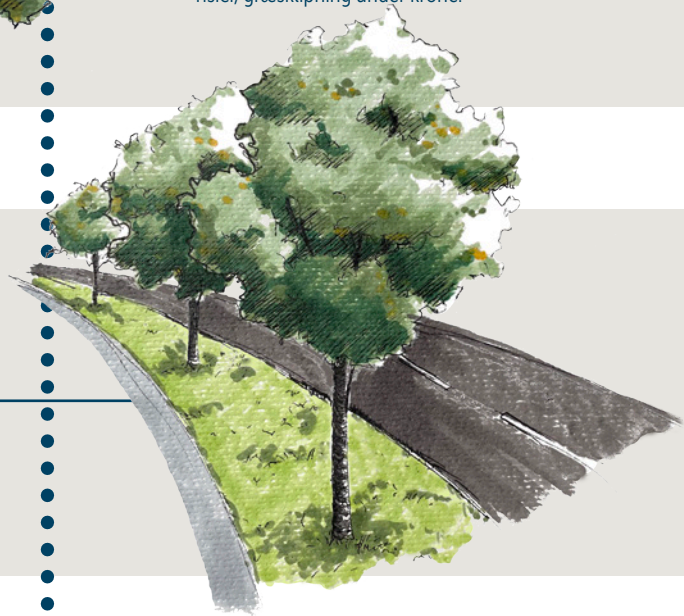
- Fritvoksende blandede bevoksninger.
- Findes typisk i parker og grønne områder.
- Drift er minimal.

- Solitære fuldkronede træer.
- Findes typisk i parker, grønne områder og centrale pladser.
- Drift indebærer fritrumsbeskæring, kontrol for risici, græsklipning under krone.

- Vej- og gadetræer, træer i systemplantninger.
- Findes typisk langs veje og i grupper i grønne områder.
- Drift indebærer jævnlig beskæring, græsklipning eller anden drift under krone, kontrol med rotskader.

- Formklippede træer.
- Findes typisk på byens centrale gader og pladser.
- Drift indebærer hyppig beskæring, kontrol med belægning, kontrol med hærværk, evt. vanding og beskyttelsesgitter.

Lav alder
Lidt plads
Kultur

Træernes værdier i bymiljøet

Træer i byerne er vigtige, da de bidrager med mange forskellige økosystemtjenester. I dagligdagen kan disse også omtales nytte- og herlighedsværdier. Økosystemtjenester defineres af Københavns Universitet som:

"Produkter og tjenester fra naturens økosystem, som bidrager til menneskers velbefindende."

KLIMA OG MILJØ

- Tilbageholder og lagrer CO₂ fra atmosfæren
- Optager og tilbageholder regnvand
- Mindsker luftforurening med partikler og støv
- Medvirker til at sænke temperaturen på varme sommerdage
- Giver læ og skygge

MENNESKE OG REKREATION

- Sanselige oplevelser
- Æstetik og rumlighed
- Forbedrer oplevelsen af byens proportioner
- Materiale goder til f.eks. fritidsprojekter

SAMFUND OG ØKONOMI

- Fremmer sundhed og trivsel
- Øger huspriser og butiksomsætninger
- Kan bidrage til at øge trafikikkerheden
- Mindsker oplevelsen af støj

BIODIVERSITET OG SAMHØRIGHED

- Føde- og levested for organismer
- Giver byen identitet
- Leg og læring om naturen
- Giver forståelse for årstidernes skiften
- Tradition og ceremonier

118 kg CO₂

Så meget kan et 40 år gammelt egetræ årligt optage. Det svarer til den gennemsnitlige udledning fra en bil, der har kørt 910 km.* Ved denne alder har træet desuden lagret ca. 645 kg kulstof i stammen.

Bytræerne i Varde, Ølgod og Oksbøl skønnes tilsammen at kunne optage ca. **3.800** tons CO₂ årligt.**

Tambours Have huser et væld af farvestrålende træer.

Klima og miljø

Træerne har stor betydning for klimaet og miljøet, og kan bidrage med nytteværdier i klimatilpasningen. Træerne optager og tilbageholder CO₂ som et led i fotosyntesen og omdanner det til kulstof og ilt. Kulstoffet lagres i stammen og udledes først igen ved afbrænding eller naturlig nedbrydning. Træerne kan derudover tilbageholde støv og forureningspartikler¹.

Derudover optager og tilbageholder træerne meget af det regnvand der falder. Dette kan aflaste kloaksystemet, og rødderne sørger samtidig for filtrering af vandet i jorden.

I byerne opstår der ofte lokale varme hotspots om sommeren, da befæstede gader og pladser optager solens varme. Træerne kan være med til at sænke temperaturen med helt op til 3 grader² gennem fordampning fra bladene og deres evne til at give skygge på byens overflader. Træer kan også være med til at mindske kraftige luftstrømme mellem bygningerne, hvilket giver et mere behageligt gademiljø.

Det er træernes størrelse der afgør, hvor store mængder der kan optages. Ét stort og sundt træ vil optage mere, end 3 små stressede træer.

Menneske og rekreation

I menneskets hverdagsnatur spiller træerne og naturen en stor rolle. Man bevæger sig under trækroneerne, når man går til og fra arbejde, træerne er med til at skabe det hyggelige miljø ved et cafébesøg på torvet, og man kan sætte sig på en bænk i parken og slappe af i ly for sol, vind og regn under trækroneerne.

Træerne og bynaturen giver mulighed for rekreation for borgerne. Når man bevæger sig i naturen, får hjernen lov til at slappe af fra byens mange sanseindtryk og pulserende liv³. Samtidig danner naturen ramme om attraktive motionsruter, som fremmer borgernes fysiske velbefindende.

Træerne er også med til at give byrummet et bedre menneskeligt skalaforhold mod byens høje og hårde flader, og opbløder de hårde grænser mellem gade og bygning.

Nogen bruger træernes materialer til hobbyprojekter, f.eks. pynt til dekorationer eller inspiration til kunstværker. Andre anvender træstammerne til en hængekøje, slagline eller lyskæder til fest.

¹ CONCITO, 2024. 'Naturbaserede byer'.

² Københavns Universitet. Videntjenesten, 2009. 'Bytræer er med til at afbøde virkningerne af klimændringer'

³ Natur og sundhed – Sammenhæng mellem grønne områders udtryk og brug set i forhold til befolkningens sundhed.

* Folketinget EU-Oplysningen: Emissionsgrænse for biler.

** Træmængden og værdierne er udregnet i i-Tree.

Samfund og økonomi

En sidegevinst ved den mentale restitution og borgernes lyst til at dyrke udendørs motion er, at samfundet potentielt kan spare mange penge på sygdomsforløb, når borgerne har mulighed for at dyrke både deres mentale og fysiske sundhed.

Når byerne opleves attraktive, stiger antallet af borgere og turister. Flere kommuner er begyndt at se på, hvordan brugsværdien af byens grønne områder gøres op i kroner og ører. Bl.a. har Odense og Aarhus Kommune fundet ud af, at en grøn park i byen kan øge de omkringliggende huspriser. Hvis huset eller lejligheden ligger tæt på en park eller et andet eftertragtet grønt areal, har købere en øget betalingsvillighed med helt op mod 8-10 % stigning i boligprisen.⁴

I byernes butiksgader kan det ligeledes betale sig at skabe et frodigt miljø, som borgere og turister finder attraktivt at opholde sig i, hvilket kan øge butiksomsætningen⁵.

En anden samfundsgode ved træer er deres evne til at indgå i infrastrukturen. Træer i chikaner eller langs veje kan forbedre opmærksomheden og dermed sikkerheden i trafikken, og man kan reducere oplevelsen af støj fra veje og anlæg ved at plante træer⁶.

Biodiversitet og samhørighed

Træerne bidrager til biodiversiteten i byerne ved at give føde og være levested for bl.a. fugle, insekter og mikroorganismer. Et gammelt og kroget egetræ kan have helt op til 1000 forskellige arter tilknyttet. Det er især de hjemmehørende træarter, der bidrager til øget biodiversitet, da disse har flest øvrige arter tilknyttet.

Menneskets samhørighed med naturen afspejles også i bybilledet. Træerne kan bidrage til børns opdragelse og dannelse gennem leg og læring tæt på institutionerne og hjemmet. Hvem har ikke samlet kastanjer i efteråret eller leget fangeleg mellem træerne i parken? Menneskets behov for traditioner og ceremonier afspejles, når suttetræet besøges til et ceremonielt farvel til barnets gode ven, når der pyntes op med juletræer og julebelysning, og når der plantes træer ved festlige begivenheder eller overgangen mellem livets faser.

Det gælder om at finde balancen mellem beskyttelse og benyttelse af byens natur, så der bliver plads til både planter, dyr og mennesker.

⁴ Panduro, T.E. 2023. Sæt Pris på Parker & Natur, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 41s. - Videnskabelig rapport nr. 559.

⁵ <https://greenblue.com/gb/trees-increase-retail-sales/>

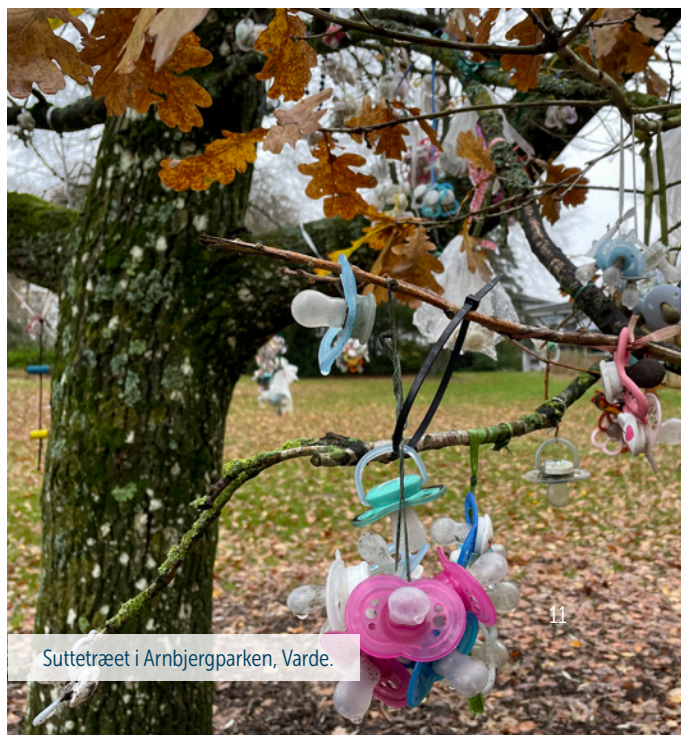
⁶ Force Technology – Gener fra vejstøj kan dæmpes uden at sænke støjen.

Gadetræer på Torvegade, Varde.

Sæsonernes skiftet på Den Gamle Kirkegaard, Varde.

Suttetræet i Arnbjergparken, Varde.

Udfordringer for byens træer

Alle træer har de samme basale krav for at leve: Rødderne skal have vand og ilt, stammens bark skal kunne transportere vand til bladmassen, som laver fotosyntese og energi til træet. Når der opstår problemer med enten bladmasse, bark eller rødder, mistrives træet.

Træerne har behov for plads

En af de helt store udfordringer ved at have natur i byen er, at der skal sikres plads. Til forskel fra andre grønne elementer har træer den fordel, at trækronen oftest er løftet fra jorden, så arealet under træet stadig kan benyttes til andre formål. Alligevel ses det tit, at træerne må vige pladsen for byens øvrige funktioner, da der mangler viden og vilje til at arbejde MED træerne i stedet for imod dem.

I planlægnings- og anlægsprojekter plantes nye træer ofte i for små plantehuller og for tæt på vejbanen, og lader ikke meget plads tilover til den fremtidige vækst. Derudover udvikles samfundets behov hurtigere, end træerne vokser – der kan bl.a. hurtigt blive behov for bredere veje og parkeringspladser, andre krav til fortove og flere rør og ledninger i jorden. De gamle træer er samtidig plantet på et tidspunkt, hvor der ikke var så store komprimeringskrav i vejopbygningen.

Gravearbejde omkring træernes rødder er en alvorlig udfordring for træerne. Ofte placeres ledninger i de grønne rabatter og fortovene, da det forstyrrer trafikken mindre. Vejtræerne skal dermed deles om pladsen med teknikken. Reparation eller udskiftning af ledningerne sker i værste fald på bekostning af træernes rødder, hvilket kan svække både stabilitet og vandoptag.

Træer tilpasset byens miljø

På grund af bytræernes udfordringer, er de særligt udsatte for at blive påvirket af klimaforandringer og sygdomme.

Klimaforandringer i byen indebærer bl.a., at træerne skal modstå længere tørkeperioder, øgede temperaturer og mere vind. Der kommer også løbende plantesygdomme, f.eks. elmesygen i 90'erne, der kostede mange af Københavns bytræer livet, og asketoptørre, der har mindsket antallet af asketræer markant siden 00'erne.

For at sikre en robust træbestand i fremtiden skal der plantes en større mangfoldighed af arter ind i byen. Der forskes løbende i nye sorter, som er robuste for sygdomme tilknyttet arten.

Endelig findes der arter, som har rodsystemer som egner sig bedre til byen end andre, bl.a. ved at have mere dybdegående rødder, en større salttolerance eller som bedre tåler beskæring.

Birketræ ved Henne Station.

OVER JORDEN:

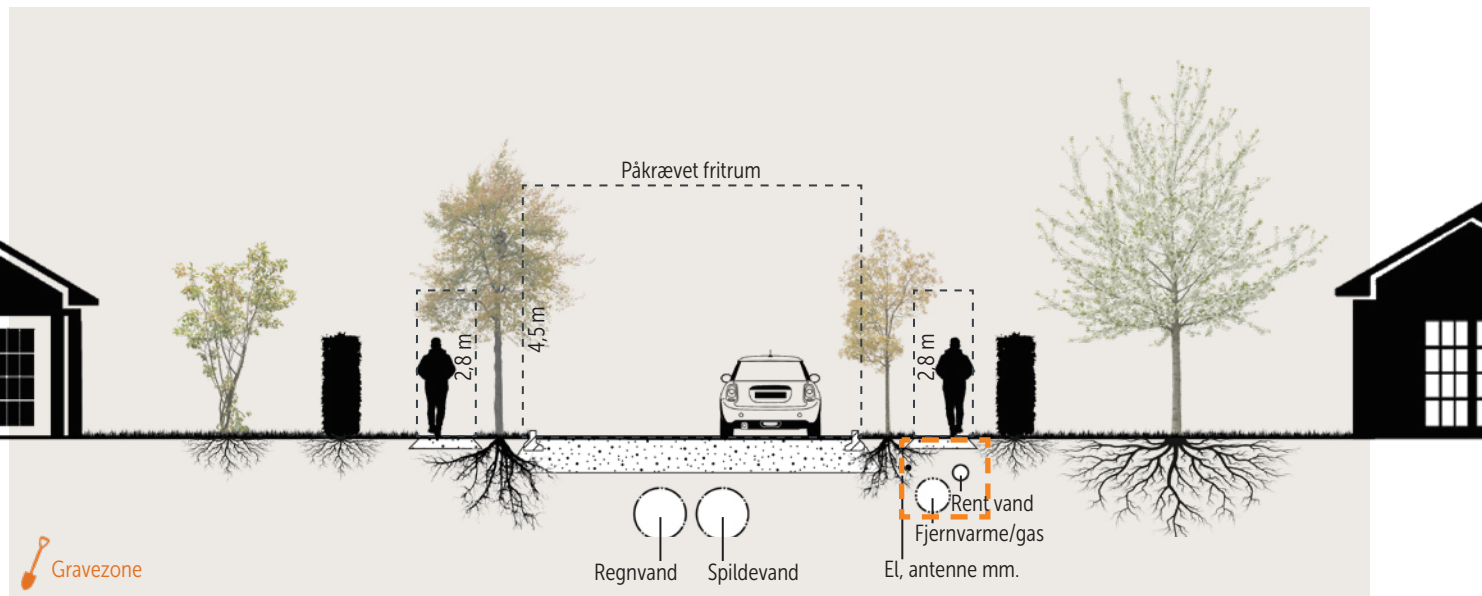
- Vejlovens bestemmelser om frihøjde og afstandskrav til kørebane.
- Risikovilligheden og accept i at træer smider grene og blade hvor mennesker færdes.
- Parkeringskader og hærværk.
- Plantesygdomme.

UNDER JORDEN:

- Overgravning af rødder.
- Komprimering af jorden fra kørsel med biler, maskiner, oplagring af byggematerialer, arrangementer o.lign.
- Saltning af veje.
- Rødder der ødelægges ved befæstelser i jagten på vand og ilt.

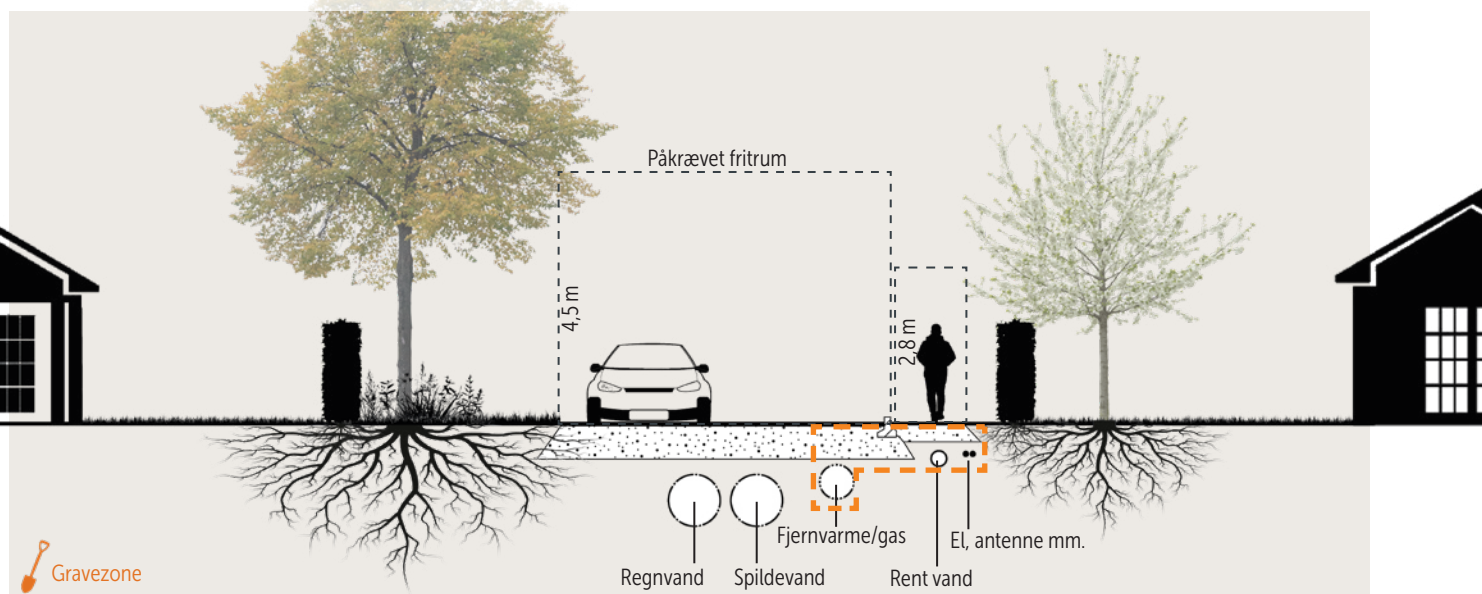
Et typisk vejforløb

Træer klemmes ind i smalle vejrabatter tæt på befæstelse. Ledninger ligger i de grønne arealer og under fortov. Træerne står tæt på kørebanen, og besværliggør fritrumsbeskæring. Nedfald af grene og blade kan give problemer på færdselsarealerne. På private arealer er der ofte bedre plads til træer, men mange vælger eksotiske og mindre træer, som ikke skygger, da de står tæt på husene.

Fremtidsscenarie for nye grønne veje

Her er vejarealet omlagt så de befæstede arealer og grønne den grønne rabat adskilles. Ledninger samles under fortov og vejareal. På denne måde får træerne bedre plads og der er færre gravearbejder i rodzonen. Ved at plante vejtræer i vejens syd-vestlige side, mindskes skyggegener for naboerne. Gadebilledet kan på denne måde samlet set opnå et større kronedække.

Prinsipper

- Vi vil have flere store og gamle træer
- Vi vil plante flere træer
- Vi vil sikre biodiversiteten

Vi vil have flere store og gamle træer

Omkostningerne til drift er typisk størst i træets første 20 år, hvorefter driften begrænses nogenlunde samtidigt med, at de ved 30-40-årsalderen for alvor begynder at bidrage med nytte- og herlighedsværdier. Netop 30 år anslås desværre at være den gennemsnitlige levealder for bytræer⁷. Det er derfor vigtigt at arbejde for, at flest muligt træer får lov at blive gamle nok til at udleve deres fulde potentiale. Træerne sikres god trivsel, ved at der passes på rødder, stamme og krone. Der skal stilles krav til beskyttelse af træer i forbindelse med gravearbejde og arrangementer, og hvis træerne alligevel pådrages skader, skal der være mulighed for et erstatningskrav. Driften kan være med til at passe på træernes stammer ved at undgå græsklipning helt op til stammen. Dette mindsker risikoen for påkørselsskader.

Det er særligt vigtigt at passe på de meget gamle og store træer, såkaldte veterantræer. Disse træer bliver sjældnere i bybilledet, og man kan ikke umiddelbart plante sig til nogle nye. Det er også træer, som kan være ekstra omkostningstunge, da der kan være brug for øget tilsyn og vedligeholdelse for at forlænge levetiden og/eller sikkerheden omkring dem.

Registrering af træer

Nogle træer er allerede registreret i kommunens interne GIS-system, men det vil være en stor hjælp at få data opdateret, noteret art, alder, type mm. og sørge for, at ændringer registreres løbende. Samtidig bør der ske en samlet registrering af beskyttede træer. Bevaringsværdige træer kan derved bedre udpeges ved køb og salg af kommunale ejendomme samt i lokalplanlægningen, og et grundigt kendskab til træerne vil gavne den daglige forvaltning og drift.

Endelig kan man ved kortlægning og stedfæstelse gemme på træernes historie. Der kan være særlige oplysninger, som er vigtige for fremtidige sagsbehandlere, eller man kan gøre aktivt brug af borgernes lokale viden og anekdoter omkring gamle træer.

Administrationsgrundlag for fældning og beskæring af træer

Forvaltningen modtager jævnligt ønske om beskæring eller fældning af kommunens træer fra borgere, entreprenører og selv interne forespørgsler fra forskellige afdelinger i kommunen. Med et nyt administrationsgrundlag sættes der et fast standpunkt for, hvornår vi tillader, at træer kan fældes eller beskæres – og hvornår vi ikke gør. Administrationsgrundlaget er et nødvendigt redskab, for at træstrategiens principper kan føres ud i virkeligheden, og er vedlagt strategien som bilag.

INDSATSER

- Der skal være særligt fokus på at bevare veterantræer, og yde ekstra omsorg for disse.
- Værdifulde og bevaringsværdige træer udpeges tidligt i lokalplanprocessen.
- Bevaringsværdige træer udpeges før salg af kommunale ejendomme.
- Stille krav om arbejdsmetode i gravetilladelser ved arbejde nær træer, og udarbejde informationsmateriale om at passe på træer.
- Fastsætte en praksis for erstatning af skadede eller fældede træer.
- Inddrage borgerne ved registrering af særligt værdifulde træer med historisk betydning.
- Mindske græsklipning tæt på stammer.

VI VIL:

- Give træerne mulighed for at udleve deres fulde potentiale som store og gamle træer.
- Passe på træerne ved gravearbejder, arrangementer mm.
- Give plads til aldrende træer i byerne.

⁷ Tal opgjort for plante- og fældningsår i København Kommune ved Bytræseminar 2023.

BESKYTTELSE AF TRÆER

Naturbeskyttelsesloven § 29a	Forbud mod ødelæggelse af yngle- og rastepladser for bilag IV-arter (bl.a. flagermus).
Artfredningsbekendtgørelsen § 6	Forbud mod fældning af visse træer i bestemte perioder.
Fredningsnævnet	I særlige tilfælde kan der udarbejdes en fredningskendelse for træer.
Skovloven	Beskyttelse af fredskov.
Planloven	Udpegning af bevaringsværdige træer i lokalplaners formålsbestemmelser.
Tinglysningsloven	Træer kan være tinglyst som bevaringsværdige i servitutter.
Træstrategi, Naturpolitik mm.	Lokal beskyttelse af bl.a. veterantræer og evighedstræer.

Gamle bøgetræer i Byparken, Nr. Nebel. Flere steder har træerne hulheder og udgåede grene, og der er god plads til den langsomme naturlige nedbrydelse.

VETERANTRÆER

I Varde Kommune defineres et træ som veterantræ, hvis et af nedenstående punkter kan opfyldes:

- Træer som er meget gamle for deres art.
- Træer med en stammeomkreds > 3 m målt i 1 m højde.
- Træer med særdeles interessant biologisk eller æstetisk værdi - også kaldet habitattræer.

Lokalplanbeskyttede bevaringsværdige bøgetræer ved Varde Museum.

Vi vil plante flere træer

For at bibeholde og udvikle byernes grønne profil skal der både nu og i fremtiden være plads til træer. Nye træplantninger skal ske sideløbende med byudviklingen, så træerne får den nødvendige plads fra starten til den fremtidige vækst.

Træer i alle relevante kommunale projekter

I lokalplaner bør der stilles krav til nyplantninger i f.eks. nye udstykninger, på parkeringspladser, ved virksomheder og øvrige erhvervsbygninger, samt ved offentlige byggerier og institutioner. Her kan fokus rettes på at få skabt ledningsfrie tracéer, hvor træernes rødder ikke skal dele pladsen. Derudover kan der indtænkes træer i klimatilpasnings- og LAR-projekter, hvor træerne bidrager med merværdi. Der kan indgå træplantninger i vej- og stiprojekter, ved kommunale ejendomme og institutioner, og i kommunens allerede etablerede grønne områder.

Nye træer skal sikres gode vækstvilkår med fokus på plante-hullernes størrelse, jordforhold samt valg af korrekt træ- art til området. Hvor det er muligt, plantes der i bar jord, og hvis pladsen er trang, kan der arbejdes med rodvenlig befæstelse eller kassetter, der giver plads til rødderne under befæstede overflader.

Fælles for alle nye træplantninger gælder, at der skal sikres tilstrækkelig etableringspleje for at sikre en lang levetid. Etableringsplejen består typisk af vanding i sommerhalv- året og opbygningsbeskæring af træerne, så de opnår en god gren- og stammestruktur, samt fjernelse af ukrudt omkring stammen. Etableringsplejen skal have minimum 3 års varighed og bør indeholdes i det samlede anlægsbudget.

Samarbejde med borgere, foreninger og virksomheder

Bytræer tilgodeser borgerne, uanset om de er plantet på kommunal eller privat jord. Derfor er der et stort potentia- le i at hjælpe borgere, foreninger og virksomheder med at se mulighederne og glæderne i træer.

I dag findes der allerede et samarbejde mellem Varde Kommune og organisationen Growing Trees Network om skovrejsning på private arealer. Lignende samarbejder kunne finde sted i byerne. Forvaltningen vil undersø- ge muligheden for at indgå træplantningssamarbejder i byerne med f.eks. Danmarks Naturfredningsforening eller non-profit-organisationer som f.eks. Plant et Træ.

Som et led i at øge samarbejdet med borgerne, har Byrå- det afsat midler til en forsøgsordning om partnerskabstræ- er i forhaver. Læs mere om dette på s. 22.

INDSATSER

- Gennem tværfaglig planlægning sikres træer- nes pladsbehov med gode vækstbetingelser.
- Udarbejde et kortgrundlag med egnede pladser til fremtidige træplantninger.
- Indtænke træer i klimatilpasningsprojekter og LAR.
- Partnerskabstræer i forhaver.
- Undersøge muligheden for samarbejde om træplantninger med organisationer.

VI VIL:

- Fastholde og gerne øge antallet af træer i byerne.
- Prioritere at indtænke træer i alle planlægnings- og anlægsprojekter.
- Sikre en kontinuerlig træbestand i byens grønne områder.
- Sikre god etableringspleje i træernes første 3 år efter plantning.
- Øge samarbejdet med borgere, foreninger og virksomheder om træer på privatejede arealer.

Træer i plantekummer på Torvet, Varde.

VARDE KOMMUNES TRÆER I TAL:

I 2024 er der registreret **6.303** kommunale fritstående træer, heraf 5.715 i byzonerne.

I kommunens 3 største byer Varde, Oksbøl og Ølgod udgør den samlede mængde bytræer et kronedække på **20-22 %** af byernes areal.

Grupper af egetræer ved Varde Rådhus.

Vi vil sikre biodiversiteten

Biodiversitet og bytræer

Hverdagsnaturen og den biologiske mangfoldighed i byerne skal styrkes. Natur er ikke kun træer, men det er i høj grad træerne, der med deres lange levetid og store overfladearealer bidrager til et myldrende liv af insekter, mosser, laver, svampe, fugle og pattedyr.

Der er flest lokale arter tilknyttet de hjemmehørende træarter som eg, bøg, lind, birk m.fl. De hjemmehørende arter skal derfor være førstevalget i beplantninger, hvor pladsen tillader en langvarig vækst og trædød. Jf. Naturpolitik 2023 skal hvidblomstrende træer som hvidtjørn, hyld, fuglekirsebær, røn m.fl. favoriseres, da de rigt blomstrende træer bidrager med en vigtig nektarkilde til insekter. Det vil ligeledes være trævalg med hjemmehørende arter, der gør sig gældende i Vild med Vilje-projekter.

Det er uundgåeligt at træer på et tidspunkt når et stadie, hvor de begynder at ældes. I byen, hvor publikumstrykket er stort, bliver træerne ofte kategoriseret som risikotræer, når de begynder at smide grene eller danne råd i stammen. Der er dog masser af liv i de naturlige hulheder, der opstår, når grene knækker af, eller stammen får skader. Her gives der f.eks. plads til flagermus og ugler. Medmindre træet udgør en væsentlig risiko for person- eller materielskade, forsøges det bevaret. Hvis det skønnes nødvendigt at beskære eller fælde træet, kan biodiversiteten tilgodeses, ved at grene og stamme placeres lokalt på stedet eller på nærliggende "biodiversitetsspots". Herved sikres en kontinuerlig tilførsel af dødt materiale til de eksisterende insekter og svampe⁸.

Forvaltningen skal have særligt fokus på habitattræer og de sjældne og og truede Bilag IV-arter og rødlistede arter, som kan være tilknyttet træerne. I blandede bevoksninger kan der arbejdes med en bevidst veteranisering af træer for at fremskynde processen.

Evighedstræer

Danmarks Naturfredningsforening har med kampagnen Evighedstræer sat sig for at skabe opmærksomhed på de gamle træer. Træer, som vurderes at være af vigtig biologisk værdi, og med plads til naturligt henfald, mærkes og kortlægges. Projektet er med til at formidle om træernes værdier for biodiversiteten, samt øge den folkelige og politiske bevidsthed.

INDSATSER

- Der plantes som udgangspunkt hjemmehørende arter hvor der kan sikres gode plads- og vækstforhold.
- Hvidblomstrende træer tilgodeses.
- Løbende forsøg med ændret driftspraksis på de kommunale træer i bevoksninger: f.eks. opdateret beskæringspraksis, der tilgodeser biodiversitet, veteranisering af træer og mindske "oprydning".
- Arbejde aktivt for at dødt ved fra træer beholdes i lokalområdet.
- Indtænke træer i Vild med Vilje-projekter.
- Udpegning af evighedstræer.

VI VIL:

- Skabe bedre vilkår for biodiversiteten ved at favorisere hjemmehørende og hvidblomstrende træer.
- Give plads til træer i alle livsstadier og de dertil tilknyttede arter.
- Øge bevidstheden og viden om naturvenlig drift på de kommunale arealer.

⁸ Bytræer gemmer på stort potentiale for biodiversiteten - BIO (dm.dk)

Vild med Vilje-område i Oksbøl Bypark.

DN og Esbjerg Kommune samarbejder om udpegning af evighedstræer.

Hulheder i træerne giver gode muligheder for redebyggeri.

Fældet træ som nu gavner områdets mikroorganismer.

Det videre arbejde

Partnerskabstræer

Byrådet har i 2024 bevilliget 100.000 kr. til et forsøgsprojekt om partnerskabstræer. Forvaltningen vil undersøge muligheden for at øge antallet af bytræer ved at støtte borgerne i at plante træer i haverne. Hensigten er at øge naturværdien i boligområder og langs veje, hvor kommunens egne arealer ikke giver plads til træplantninger. Træplantningerne skal følge træstrategiens principper, og der vil være tale om primært hjemmehørende arter, som skal sikres en god etableringspleje.

Derudover vil forvaltningen løbende arbejde for at sprede viden om træerne og deres værdi for bymiljøet. Det kan f.eks. udmunde i følgende tiltag:

"Pas på træerne"

- et værktøj til dig der skal arbejde nær træer

Ved udstedelse af gravetilladelser og tilladelser til arrangementer skal der oplyses om træernes værdi, hvordan bygherre eller arrangør skal passe på dem, og evt. forhold for erstatningskrav, hvis skaden alligevel sker.

Opdateret videnskatalog

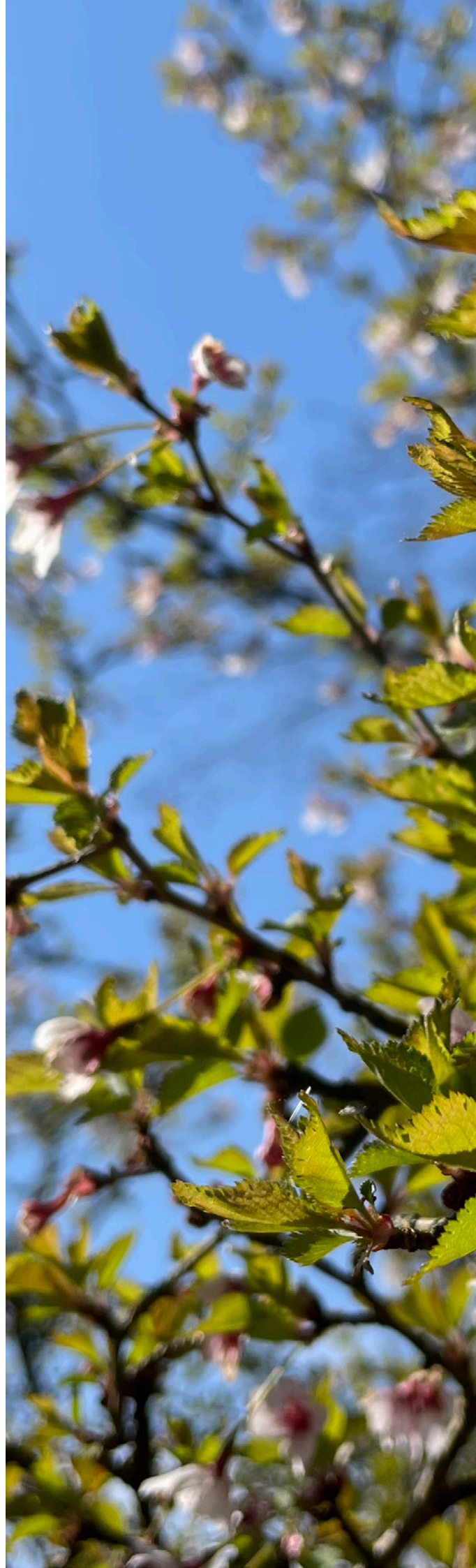
Til brug i udbudsmaterialer, byggeansøgninger, vejprojekter og øvrig planlægning og udførelse kan der arbejdes på et fælles videnskatalog, hvor alle uanset faglig baggrund kan hente relevant viden om krav til træplantninger. Der kan bl.a. indgå principskitser, tegninger, eksempler, beskrivelser, planteskolestandarder osv. Dette kan forhøje kvaliteten af nyplantede træer.

Træer i lokalplaner

Inspiration fra andre kommuner til, hvordan træer kan beskyttes i lokalplaner, og hvilke midler planlæggere kan arbejde med.

Digitalisering af kommunens træer

Det vil være en stor hjælp i forvaltningen og driften, hvis træerne digitaliseres med flere data – f.eks. art, plante-/fældningsår, sundhedstilstand, specifik drift mm. Den nyeste teknologi på markedet kan 4D-scanne gadetræer ned til hvert enkelt blad. Hvor digitalt skal det blive?

3 gode eksempler

I forbindelse med udarbejdelsen af denne strategi har forvaltningen arbejdet på forskellige tiltag for at passe på træernes rødder, i forsøg på at finde nye løsninger som giver plads til bytræerne.

Pas på rødderne

I **Sig** skulle der nedlægges fjernvarmerør på en boligvej. De gamle rør var placeret i fortovets tracé og skulle udskiftes i denne placering. En ca. 1 meter bred græsribat med vejtræer adskiller fortov og vej. Træernes rødder har derfor naturligt søgt ind under fortovsfliserne, hvilket resulterede i et net af store stabiliserende rødder over det gamle fjernvarmerør. Den nemmeste løsning for entreprenøren ville have været at grave en lige rende og åbne helt op ned til rørene, men forvaltningen tog en snak om mulighederne for at bevare træernes rødder, og dermed bevare træerne langs vejen. Det lykkedes at fritlægge rødderne, fjerne de gamle betonrør og skubbe de nye plastrør ind under de fritlagte rødder. Med et nyt bærelag og hævelse af fortovsfliserne, gives der fremadrettet bedre plads til rødderne.

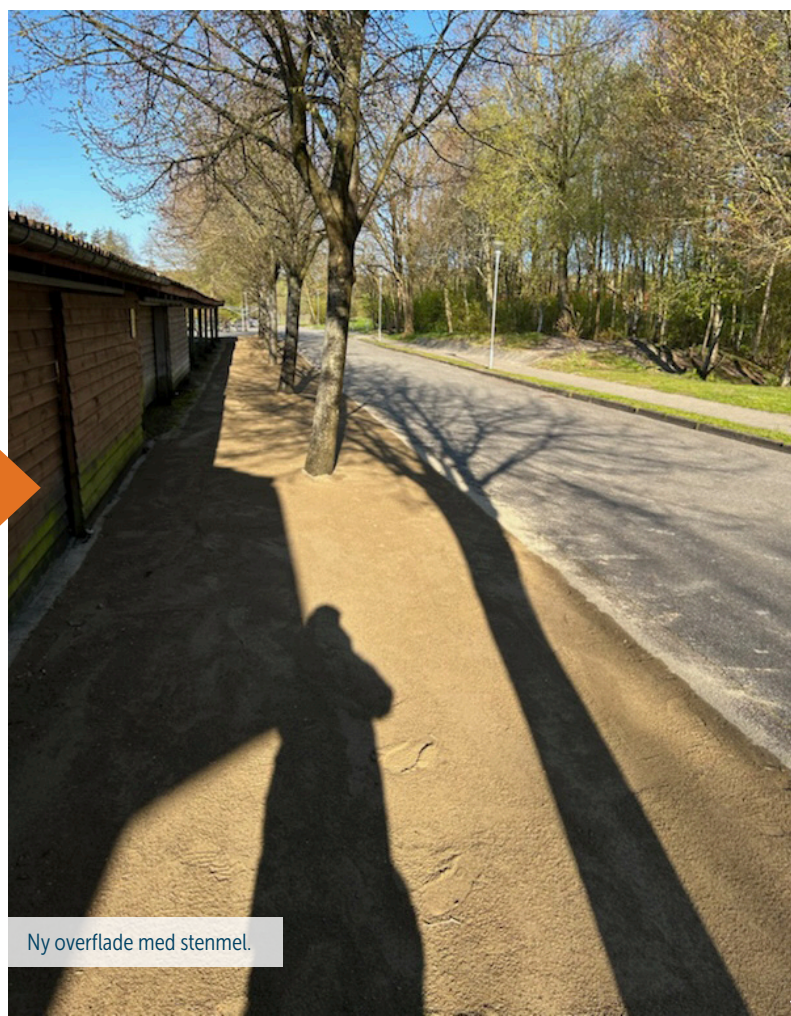
Ved **Blåvandshuk Skole** havde vejtræerne løftet fliserne, som skabte farlige situationer for gående. Løsningen blev at fjerne de gamle fliser og erstatte belægningen med stenmel, som er mere fleksibelt. På denne måde er gangarealet blevet planeret, samtidig med at træernes rødder har fået bedre plads.

Opgravning af fjernvarmerør i fortov. Rødderne er blevet gravet fri med håndskovl. På denne måde bibeholder træet sine vigtige stabiliserende rødder.

Rødder har løftet fliserne ved Blåvandshuk Skole.

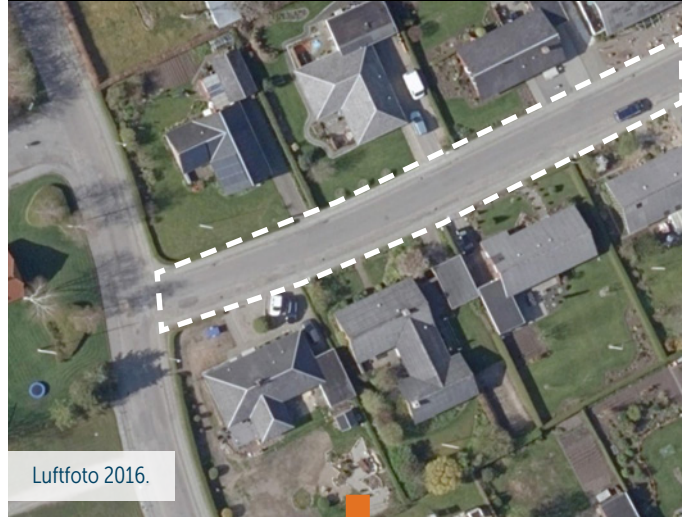
Ny overflade med stenmel.

LAR-landsbyen

I landsbyen **Nordenskov** er flere boligveje renoveret i forbindelse med, at der er blevet separatkloakeret i byen. Der blev fra start tænkt ud af boksen. Når kloaksepareringen alligevel krævede en opgravning, ønskede borgerne at få merværdi ud af projektet. I stedet for at genetablere de oprindelige boligveje, blev vejarealet indsnævret.

Samtidig blev de flisebelagte fortov erstattet af mindre rabatter, som stadig tillader færdsel for både biler og gående. De befæstede arealer snor sig i dag organisk mellem husene, og da det befæstede areal samlet set er blevet mindre, er der blevet plads til grønne rabatter med træer.

I den grønne rabat er der nedgravet faskiner, som på samme tid kan opsamle regnvand fra vejen, mens træernes rødder får glæde af at kunne hente vand.

Luftfoto 2016.

Luftfoto 2024.

COWI Gadefoto 2016.

COWI Gadefoto 2022.

Grøn skolegård

I 2021 åbnede Frelloskolen i Varde. Skolen har fra start haft en bevidst tilgang til indretning af både inden- og udendørsarealer.

Mellem bygningerne er der etableret plantebede med træer og stauder. Uderummene gør skolen aktivt brug af til undervisning og leg, og de grønne elementer er med til at definere skolegårdens forskellige rum og funktioner.

På skolens matrikel er der også plantet en skov med blandede trægrupper, et regnvandsbassin, vilde græsarealer og grusstier. Skoven vokser sig med tiden til en lille lokal byskov, som rummer mange værdier for både mennesker og dyr. Eleverne kan lære om naturen i deres hverdag, og lære at gebærde sig i den og værne om den.

Frelloskolen er et godt eksempel på, hvordan der kan plantes flere træer ved de kommunale institutioner, som på sigt vil gavne hele bydelen.

Regnvandsbassinet, som med sin udformning efterligner en naturlig sø, giver et godt læringsmiljø om naturen.

Skoven med træplantninger og snoede grusstier.

**Varde
Kommune**

Bytoften 2, 6800 Varde
Telefon 7994 6800
vardekommune@varde.dk

www.vardekommune.dk

ADMINISTRATIONSGRUNDLAG FOR FÆLDNING OG BESKÆRING AF TRÆER I VARDE KOMMUNE

Retningslinjerne for fældning og beskæring af træer skal, i forbindelse med driften af kommunens grønne områder, sikre træernes biologiske, fysiologiske og æstetiske værdier for bymiljøet. Retningslinjerne danner grundlag for behandlingen af henvendelser fra borgere, entreprenører m.fl., der ønsker beskæring eller fældning af kommunens træer, eller træer som kommunen er myndighed over. Administrationsgrundlaget følger principperne i Varde Kommunes Strategi for bytræer.

Retningslinjer

Ønsker til fældning og beskæring vil ikke blive imødekommet, hvis årsagen alene skyldes:

- Manglende udsigt.
- Skygge på dele af grunden.
- Nedfaldne blade, kviste, frø og frugter på hustage, belægninger eller i haver.
- Træernes afsondring af saft, pollen eller harpiks.
- Private antenne- og parabolforhold.
- Manglende lys til private solcelleanlæg.
- Manglende indsigt til reklamer eller virksomheder.

For hver sag tages en helhedsorienteret beslutning på grundlag af følgende:

- Træets placering i forhold til bymæssig bebyggelse og infrastruktur.
- En vurdering af træets art, alder, sundhed, æstetik, funktion og forhold til skel – det vurderes i den forbindelse om der er behov for besigtigelse.
- Vurdering af væsentlige gener eller farer for den pågældende grundejers ejendom og sikkerhed.
- Om træerne er omfattet af anden beskyttelse eller lovgivning – f.eks. Naturbeskyttelseslovens § 29a, Artsfredningsbekendtgørelsens § 6, Skovloven, Vejloven, Planloven og lokalplaners formålsbestemmelser, tinglysning/servitutter, Hegnsloven mm.
- Eventuelt tidligere sager og afgørelser.
- Afvejningen af naturhensyn og øvrige borgeres interesser.
- Om beskæring eller fældning kan indgå i den normale drift af området.

Hensynet til sikkerheden

Risikoen for materiel- eller personskade fra træerne vurderes fra sag til sag af fagligt kvalificerede medarbejdere. Hvis træerne udviser væsentlige sikkerhedsrisici, udfører Varde Kommune de nødvendige forholdsregler for at udbedre forholdet, f.eks. ved beskæring eller fældning.

Styning/topkapning

Af hensyn til træernes sundhed og æstetiske værdi, topkappes/stynes træer ikke. Denne type kraftige beskæring svækker træet, og det vil dermed sandsynligvis på sigt blive til fare for sikkerheden. Undtagelsen er ved træer, som tidligere og i den løbende drift har været stynet, eller ved plantning af et erstatningstræ for et træ, der har været stynet.

Væsentlige gener

Hvis det vurderes, at træerne forårsager væsentlige gener, kan der i dialog med borgeren foretages beskæring eller fældning. Væsentlige gener defineres som ulemper, der overskrider den naboretlige tålegrænse for hvad man som grundejer kan forvente ud fra bebyggelsens beliggenhed og omkringliggende arealer. Det vil for hver sag være en konkret bedømmelse, om der er tale om væsentlige gener.

Hvad må grundejeren selv gøre?

I Hegnsloven nævnes bl.a. at grene, der fra træer på nabogrunden rækker ind over skel, må kappes i en højde der sikrer den frie færdsel på egen grund, altså normalvis i en højde af 2,5-3 m. Borgeren må kun beskære grene i skellinjen, og ikke ind til stammen.

Erstatningskrav

Hvis der øves hærværk, selvtægt eller sker øvrige skader på kommunens træer, kan der blive tale om politianmeldelse og krav om erstatning. For træer på private arealer, hvor disse er beskyttet af en lokalplan eller anden tinglysning, gælder dette også.

Ved spørgsmål til retningslinjerne kan der rettes henvendelse til Varde Kommunes Naturcenter.